

ДЕМОГРАФІЯ, ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

УДК 338.485

JEL Classification: L8

Феленчак Ю.Б.,
канд. екон. наук, доц. кафедри
спортивного туризму,
Львівський державний університет
фізичної культури ім. І. Боберського

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ ТУРИЗМУ

Felenchak Yu.B.,
cand.sc.(econ.), associate professor
at the department of sport tourism
Lviv State University of Physical
Culture named after Ivan Boberskyi

APPROACHES TO DEFINITION OF SOCIAL TOURISM IN THE CONTEXT OF FORMATION OF SOCIAL TOURISM DOCTRINE

Постановка проблеми. У багатьох країнах світу туристична галузь стала провідним видом господарської діяльності суспільства, що характеризується інтенсивним розвитком. Сьогодні туризм є потужною працемісткою індустрією глобального масштабу, що включає в себе величезну кількість готельних, ресторанних та розважальних закладів, об'єктів пізнавального, оздоровчого, спортивного та іншого призначення, транспортних засобів та організацій, що здійснюють туристську та екскурсійну діяльність.

За оцінкою Всесвітньої туристичної організації, внесок туризму до світового валового внутрішнього продукту з урахуванням непрямого ефекту становить 10%, а загальна кількість робочих місць, що прямо або опосередковано стосуються сфери туризму, становить 11% [1]. Сучасний туризм є сферою забезпечення гнучких форм зайнятості населення, що характеризується найвищим коефіцієнтом створення робочих місць: на 1 робоче місце 3 туриста [2; 3].

На сучасному етапі туристична індустрія в Україні як перспективний самостійний сектор економіки перебуває в стадії активного становлення і потребує державної підтримки. Відомий вислів Всесвітньої Туристської Організації «Де розвивається туризм, відступає бідність» є актуальним для нашої держави – на сьогоднішній день послугами туристичних фірм в Україні користується лише 8% населення нашої держави [4]. Саме тому питання розробки і реалізації соціальної доктрини туризму в нашій державі є надзвичайно актуальними і потребують ефективних наукових розробок, які б враховували його соціальну специфіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку туризму в Україні вже тривалий час активно досліджуються вітчизняними науковцями, серед яких – М. Борушак [5], Т. Кукліна [6], О. Любіцева [7], М. Мальська [8], Т. Ткаченко [9], Л. Шульгіна [10] та інші. Соціальні аспекти туристичної галузі висвітлюються у працях Л. Богуш [11], А. Голода [12], В. Гришкіна [13], О. Зибаревої [14], Т. Котенко [15], Л. Нємець [16], Л. Федоришиної [17], Л. Шевчук [18] та ін. науковців.

Впродовж останніх років актуальності набули дослідження соціального туризму як самостійного напрямку туристологічних досліджень. Вагомий внесок у розвиток соціального туризму зробили такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як: К. Задорожна [19], О. Колотуха [4], І. Сердобольська [20], А. Бадін [21], О. Гусякова [22], Ж. Асипова [23] та інші. Однак, незважаючи на наявність напрацювань щодо проблематики соціального туризму, окремі його аспекти, зокрема,

його місце у розробці й реалізації соціальної доктрини туризму, потребують подальшого наукового вивчення.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати теоретичні підходи до визначення соціального туризму, які існують у сучасній науці, а також визначити місце та значення соціального туризму в контексті розробки та реалізації соціальної доктрини туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характерною рисою сучасного туризму є чітко виражена соціальна спрямованість, у зв'язку з чим і все більше науковців визначають туризм як особливу соціальну сферу економіки. Це зумовлює необхідність розширення визначення туризму, оскільки цілі сучасного туризму стають все більш різноманітними – поряд із традиційними пізнавальними, спортивними та оздоровчими цілями, сучасний туризм активно здійснюється з діловими, науковими, релігійними, екологічними, гастрономічними, виховними, навчальними та іншими цілями [15].

В соціальному аспекті туризм – дієвий засіб задоволення потреб людей у відпочинку, подорожах, оздоровленні, нових знаннях, враженнях. Про визначальну соціальну спрямованість туризму свідчить і чітко виражений соціальний характер туристичних послуг як сфера діяльності людини, оскільки в процесі отримання (виробництва, надання, споживання) послуг люди взаємодіють з оточенням, а власне процес споживання туристичних послуг є ознакою соціальної стратифікації [2].

Як зазначає К. І. Задорожна, особливим і незмінним соціальним аспектом туризму є виконання ним пізнавальних та виховних функцій, що сприяють розвитку толерантності, мультикультурності, розширенню світогляду та глобалізаційній інтеграції. Завдяки цим якостям відзначається соціальна значимість туризму – його зростаюча роль в духовному і фізичному розвитку особистості та формуванні світоглядних орієнтирів рівня і якості життя. Таке трактування соціального впливу туризму складає основу сучасної концепції соціального туризму, яка не так давно трактувала соціальний туризм як «туризм для бідних» [19].

Про особливий соціальний статус туризму та про соціальний туризм зокрема зазначалося ще у 1980 р. у Манільській декларації зі світового туризму – право на відпочинок, відпустку, свободу подорожей і туризму є природним і невід'ємним для кожної людини, що зобов'язує країни надавати своїм громадянам реальні можливості доступу до туризму [15], а соціальний туризм повинен бути суспільною метою в інтересах менш забезпечених громадян у реалізації їхнього права на відпочинок [24].

У Монреальській декларації, прийнятій у 1996 р. Генеральною асамблеєю Міжнародного бюро соціального туризму (IBST), наголошується на доступності туристичного відпочинку для всіх, включаючи сім'ї, молодь та літніх людей [23, с. 70].

Впродовж останніх років в Україні спостерігається виокремлення соціального туризму у окремий самостійний напрямок туристології. Про початкову стадію становлення цього напрямку свідчить те, що на сьогоднішній день немає розробленого понятійно-термінологічного інструментарію, що є гранично важливим для визнання і розуміння змісту та концепції соціального туризму.

На жаль, як констатує К. І. Задорожна, сьогодні в нашій державі соціальному туризму як окремій категорії «не дано ані розвитку, ані правового статусу» [19]. Хоча в Україні, як і в будь-якій країні, існують певні групи людей, які через брак коштів просто не можуть не лише подорожувати, але й повноцінно відпочити (малозабезпечені громадяни, багатодітні сім'ї, люди з особливими потребами, студенти та ін.), кількість яких при погіршенні соціально-економічних умов збільшується. Реалізація ідей соціального туризму – доступності повноцінного відпочинку для усіх категорій громадян – повинна мати можливість підтримки розвитку органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також шляхом заохочення діяльності туристичних підприємств у напрямку соціального туризму.

Так, зокрема, у чинному Законі України «Про туризм» в редакції від 04.11.2018 р. серед організаційних форм та видів туризму про соціальний туризм навіть не згадується [25]. Опосередковано про існування соціального туризму вказано у Стратегії розвитку туризму і курортів, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6.08.08 за № 1088-р, серед основних напрямів реалізації Стратегії вказується – «розробити механізм державної підтримки впровадження туристичного продукту соціального характеру» [26].

У Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року від 16 березня 2017 р. № 168-р у розділі стратегічного планування розвитку видів туризму на основі їх чіткої класифікації та визначення пріоритетних на державному та регіональному рівні про соціальний туризм знову не згадано. Натомість у розділі Стратегії «Розвиток туристичної інфраструктури» говориться про «забезпечення доступності об'єктів туристичної інфраструктури для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення» [1].

Поки що більше винятком з правил залишається певне субсидювання оздоровлення дітей, реабілітація військових, осіб з особливими соціальними потребами тощо. Втім, відповідно до

динаміки скорочення бюджетних видатків ці сторони соціального туризму вже опинились під загрозою скорочення [19]. Таким чином, як зазначає Колотуха О. В., сучасні економічні і соціальні передумови, що склалися в Україні, сформували суспільне замовлення на розвиток системи соціального туризму, що є передумовою для прийняття Закону України «Про соціальний туризм» [4].

На відміну від України, концепція соціального туризму практикується у високорозвинених країнах світу (Швейцарії, Німеччині, Франції) з використанням так званих відпускних чеків, а також починає розвиватись і у окремих пострадянських країнах.

Так, зокрема, у законодавстві Російської Федерації зроблено спроби надати соціальному туризму правового статусу. У проекті Федерального Закону «Про соціальний туризм» (1999), Російською Асоціацією соціального туризму і Московським центром Академії туризму запропоноване наступне визначення: «Соціальний туризм – подорожі, субсидовані з коштів, що виділяються державою на соціальні потреби, і інших джерел фінансування з метою задоволення прав і потреб громадян Російської Федерації» [19].

У 2000 р. Міжпарламентським комітетом республіки Білорусь, Казахстан, Киргизької республіки, Російської Федерації було прийнято Модельний закон «Про соціальний туризм», який визначає правові, організаційні та економічні основи соціального туризму, згідно якого «соціальний туризм – подорожі з метою відпочинку, оздоровлення, долучення до природної і культурно-історичної спадщини, що реалізуються громадянам за ціною соціального туру і субсидовані з джерел позабюджетного фінансування і з коштів, що виділяються державою на соціальні потреби» [27].

Таким чином, соціальний туризм – це організація туристичних подорожей і відпочинку для осіб, які мають невисокий рівень доходів або належать до слабозахищених верств населення (діти, юнацтво, пенсіонери та ін.) з метою реалізації їх права на відпочинок з метою відновлення працездатності, фізичних і моральних сил [28]. При цьому витрати повністю або частково сплачуються державою, підприємством чи громадськими соціальними фондами. Інакше кажучи, соціальний туризм субсидіюється із засобів, що виділяються на соціальні потреби з метою створення умов для туризму певних категорій громадян. Субсидії виділяються як з державних, так і з недержавних фондів, а також благодійними організаціями [29].

На сучасному етапі концепція соціального туризму базується на трьох основних принципах: 1) забезпечення відпочинком і оздоровленням кожного члена суспільства шляхом залучення в середовище туризму людей з низьким рівнем доходів; 2) субсидювання туристських поїздок незаможних громадян; 3) участь державних і суспільних структур у розвитку туризму [4].

Як зазначають Теодорович Л. В. та Хомин О. Й. (2010), в основі суспільного розвитку соціального туризму лежить досягнення таких двох цілей: 1) зробити можливими туристичні подорожі для тих, чиє матеріальне становище не дозволяє користуватись засобами відпочинку в ринкових умовах; 2) створення і розвиток неприбуткового сектора туристичного господарства, який зміг би давати можливість подорожувати вищезгаданим соціальним групам [4; 29].

На думку науковців, соціальний туризм можна розглядати з різних точок зору:

по-перше, цей вид туризму тягнє до дешевої туристичної бази, з наданням специфічних послуг і заохоченням до активної діяльності незалежно від їх форми власності;

по-друге, соціальний туризм можна розглядати як сферу задоволення потреб найбільш вразливого населення, в якій кошти цілком або частково сплачуються не туристом, а організаціями або установами, які ці витрати фінансують, рефінансують чи повертають;

по-третє, соціальний туризм вимагає створення певних громадських об'єднань (родинних, молодіжних та інших), для того, щоб унеможливити цілковиту залежність відпочинку визначених соціальних груп населення від приватного сектора і не спричинити додаткових факторів соціальної нерівності в суспільстві [29].

Отже, соціальний туризм може активно розвиватись тільки за умов активної суспільної і державної підтримки. З таких позицій доцільним є розробка та впровадження соціальної доктрини туризму, яка б координувала розвиток національної системи туризму і соціального туризму зокрема. Розробка і реалізація доктрини в процесі управління дозволяють на практиці здійснити системний характер управлінського впливу у будь-якій сфері життєдіяльності суспільства. Доктрина повинна визначати зміст державного управління, формувати і запускати в дію механізм її виконання.

Слід сказати, що у спеціальній літературі, в т. ч. й економічній, дослідженню соціальних аспектів доктринальності приділено ще недостатньо уваги. Малодослідженими також у вітчизняній науці є проблематика та механізми створення соціальної доктрини розвитку держави та на рівні секторів її економіки, в тому числі й туризму.

У структурі соціальної доктрини держави особливе значення має соціальна доктрина розвитку туризму, що зумовлюється функціональною специфікою туристичної галузі, її особливою соціальною спрямованістю.

Процес розробки соціальної доктрини держави повинен передбачати ґрунтовний науковий аналіз соціально-економічної ситуації в її межах, об'єктивну оцінку попереднього досвіду у всіх

сферах суспільного життя, вивчення зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на перебіг суспільних процесів, аналіз та запозичення провідних тенденцій світового розвитку з подальшою їх адаптацією для ефективного соціального розвитку конкретних регіонів.

Висновки з проведеного дослідження. З урахуванням усього викладеного вище, можна зробити висновок, що формування і реалізація соціальної доктрини в туризмі має вагоме значення для підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни. Розробка і реалізація ефективної соціальної доктрини туризму може знівелювати регіональні диспропорції економічного та соціального розвитку окремих регіонів та держави в цілому.

Література

1. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. URL: <https://www.ktmu.gov.ua/ua/npas/249826501> (дата звернення: 16.05.2019).
2. Дусенко С. В. Соціологія туризму: соціально-культурний аспект. *Сервіс PLUS*. 2011. № 4. С. 18-26.
3. Апарина Н. Ф. Туризм как сфера развития производительного предпринимательства в регионе ресурсного типа. *Вестник Кемеровского государственного университета*. 2015. № 2(62). С. 142-146.
4. Колотуха О. В. Соціальний туризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 176. С. 125-127.
5. Боруцак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2006. 288 с.
6. Кукліна Т. С., Зайцева В. М. Сучасний стан розвитку туризму в Україні. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_2_36 (дата звернення: 10.05.2019).
7. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг. Київ: Альтерпрес, 2006. 436 с.
8. Мальська М. П., Антонюк Н. В. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник. Київ, 2008. 661 с.
9. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. 463 с.
10. Шульгіна Л. М., Юхименко В. В. Сучасні концепції стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 3(2). С. 79-84.
11. Богуш Л. Г. Якість життя в параметрах та індикаторах соціальних процесів. *Економіка та держава*. 2013. № 11. С. 59-63.
12. Голод А. П., Федоришина Л. М. Соціальні проблеми організації міжнародного в'їзного туризму в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2019. № 1(42). С. 115-121.
13. Гришкін В. О. Соціалізація економіки як реальність сучасного загальноцивілізаційного розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2001. № 10. С. 22-39.
14. Зибарева О. В. Механізми попередження девіантної соціалізації економіки регіонів. *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету*. 2014. № 26. С. 36-46.
15. Котенко Т. М. Соціальний вимір розвитку рекреації та туризму: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.07. Київ, 2016. 240 с.
16. Немець Л. М., Сегіда К. Ю., Моштакова Н. В. Соціально-демографічні та історико-культурні фактори розвитку туризму. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 176. С. 145-147.
17. Федоришина Л. М., Шевчук Л. Т. Міграційна акультурація: проблеми і наслідки в українському суспільстві. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2015. № 6. С. 192-197.
18. Шевчук Л. Т. Соціальна географія. Київ: Знання, 2007. 350 с.
19. Задорожна К. І. Соціальний туризм у системі туристичної галузі: концептуалізація та інтеграція. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2016. № 2(62). С. 17-27.
20. Сердобольская И. О. Государственное регулирование социального туризма и пути его совершенствования в Российской Федерации. URL: <https://www.disserscat.com/content/gosudarstvennoe-regulirovanie-sotsialnogo-turizma-i-puti-ego-sovershenstvovaniya-v-rossiisko/read> (дата звернення: 10.05.2019).
21. Бадин А. А. Маркетинговый инструментарий развития социального туризма в российских условиях. *Экономический вестник Ростовского государственного университета*. 2008. № 3. С. 222-225.
22. Гусякова О. Ю. Розробка регіональних цільових програм розвитку туристичної індустрії. *Держава та регіони*. 2012. № 2(38). С. 155-158.
23. Асипова Ж. М., Актымбаева А. С. Сравнительный анализ понятийного аппарата социального туризма. *Инновационный менеджмент и технологии в эпоху глобализации: тезисы докладов Междунар. практ. конф. Гоа, Индия, 2014*. С. 67-74.
24. Manila Declaration On World Tourism. URL: <http://www.univeur.org/CMS/UserFiles/65.%20Manila.PDF> (дата звернення: 10.05.2019).

25. Про туризм: Закон України (ред. від 04.11.2018). URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (дата звернення: 12.05.2019).

26. Стратегія розвитку туризму і курортів: затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.08.08 р. № 1088-р. URL: www.kmu.gov.ua (дата звернення: 12.05.2019).

27. О модельном законе «О социальном туризме»: Постановление Межпарламентского комитета Республики Беларусь, Республики Казахстан, Кыргызской Республики, Российской Федерации и Республики Таджикистан от 12 июня 2000 г. № 10-16. URL: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby/org330/basic/text0036.htm> (дата звернення: 14.05.2019).

28. Сокол Т. Г. Основы туристичної діяльності. Київ: Грамота, 2006. 264 с.

29. Теодорович Л. В., Хомин О. Й. Вирішення проблем соціального туризму України. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Економіка*. 2010. Т. 145. Вип. 132. С. 43-49.

References

1. *Stratehiia rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 roku* [Tourism and resort development strategy for the period up to 2026], available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501> (access date May 16, 2019).

2. Dusenko, S.V. (2011), "Sociology of tourism: social and cultural aspect", *Servis PLUS*, no. 4, pp. 18-26.

3. Aparina, N.F. (2015), "Tourism as a sphere of development of productive entrepreneurship in the region of the resource type", *Vestnik Kemerovskogo gosudarstvennogo universiteta*, no. 2(62), pp. 142-146.

4. Kolotukha, O.V. (2009), "Social tourism in Ukraine: problems and prospects", *Kultura narodov Prichernomoria*, no. 176. pp. 125-127.

5. Borushchak, M. (2006), *Problemy formuvannia stratehii rozvytku turystychnykh rehioniv* [Problems of formation of strategy of development of tourist regions], monograph, IRD NAN Ukrainy, Lviv, Ukraine, 288 p.

6. Kuklina, T.S. and Zaitseva, V.M. (2014), "The current state of tourism development in Ukraine", *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*, no. 2, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_2_36 (access date May 10, 2019).

7. Liubitseva, O.O. (2006), *Rynok turystychnykh posluh* [Tourist services market], Alterpres, Kyiv, Ukraine, 436 p.

8. Malska, M.P. and Antoniuk, N.V. (2008), *Mizhnarodnyi turyzm i sfera posluh* [International Tourism and Services], textbook, Kyiv, Ukraine, 661 p.

9. Tkachenko, T.I. (2009), *Stalyi rozvytok turyzmu: teoriia, metodolohiia, realii biznesu* [Sustainable tourism development: theory, methodology, business realities], monograph, Kyivskiy natsionalnyi torhovelno-ekonomichnyi universytet, Kyiv, Ukraine, 463 p.

10. Shulhina, L.M. and Yukhymenko, V.V. (2011), "Modern concepts of strategic management of enterprise innovation development", *Marketynh i menedzhment innovatsii*, no. 3(2). pp. 79-84.

11. Bohush, L.H. (2013), "Quality of life in social process parameters and indicators", *Ekonomika ta derzhava*, no. 11. pp. 59-63.

12. Holod, A.P. and Fedoryshyna, L.M. (2019), "Social problems of organization of international inbound tourism in Ukraine", *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 1(42), pp. 115-121.

13. Hryshkin, V.O. (2001), "Socialization of the economy as a reality of modern civilizational development", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 10, pp. 22-39.

14. Zybarena, O.V. (2014), "Mechanisms for preventing deviant socialization of the regional economy", *Naukovyi visnyk Bukovynskoho derzhavnoho finansovo-ekonomichnoho universytetu*, no. 26, pp. 36-46.

15. Kotenko, T.M. (2016), "The social dimension of the development of recreation and tourism", Diss. of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.07, Kyiv, Ukraine, 240 p.

16. Nemets, L.M., Sehida, K.Yu. and Moshtakova, N.V. (2009), "Social and demographic and historical and cultural factors of tourism development", *Kultura narodov Prichernomoria*, no. 176, pp. 145-147.

17. Fedoryshyna, L.M. and Shevchuk, L.T. (2015), "Migration acculturation: problems and consequences in Ukrainian society", *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomika*, no. 6, pp. 192-197.

18. Shevchuk, L.T. (2007), *Sotsialna heohrafiia* [Social geography], Znannia, Kyiv, Ukraine, 350 p.

19. Zadorozhna, K.I. (2016), "Social tourism in the tourism industry: conceptualization and integration", *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu*, no. 2(62), pp. 17-27.

20. Serdobolskaia, I.O. "State regulation of social tourism and ways to improve it in the Russian Federation", available at: <https://www.dissercat.com/content/gosudarstvennoe-regulirovanie-sotsialnogo-turizma-i-puti-ego-sovershenstvovaniya-v-rossiisko/read> (access date May 10, 2019).

21. Badin, A.A. (2008), "Marketing tools for the development of social tourism in Russian conditions", *Ekonomicheskii vestnik Rostovskogo gosudarstvennogo universiteta*, no. 3, pp. 222-225.

22. Gusliakova, O.Yu. (2012), "Development of regional targeted programs for the development of the tourism industry", *Derzhava ta rehiony*, no. 2(38), pp. 155-158.

23. Asipova, Zh.M. and Aktymbaeva, A.S. (2014), "Comparative analysis of the conceptual apparatus of social tourism", *Innovatsionnyy menedzhment i tekhnologii v epokhu globalizatsii: tezisy dokladov Mezhdunar. prakt. konf.* [Innovation management and technology in the era of globalization: Theses of the International pract. conf.], Goa, India, pp. 67-74.

24. Manila Declaration On World Tourism, available at: <http://www.univeur.org/CMS/UserFiles/65.%20Manila.PDF> (access date 10.05.2019).

25. The Verkhovna Rada of Ukraine (1995), The Law of Ukraine "About Tourism", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vp> (access date May 10, 2019).

26. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2008), The order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Tourism and Resort Development Strategy" dated 06.08.08 no. 1088-p, available at: www.kmu.gov.ua (access date May 12, 2019).

27. "About the model law "On Social Tourism": Resolution of the Inter-Parliamentary Committee of the Republic of Belarus, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Russian Federation and the Republic of Tadzhikistan dated June 12, 2000 no. 10-16, available at: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby/org330/basic/text0036.htm> (access date May 14, 2019).

28. Sokol, T.H. (2006), *Osnovy turystychnoi diialnosti* [Basics of tourist activity], Hramota, Kyiv, Ukraine, 264 p.

29. Teodorovych, L.V. and Khomyn, O.Y. (2010), "Solving the problems of social tourism in Ukraine", *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly. Serii: Ekonomika*, Vol. 145, Iss. 132, pp. 43-49.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2019 р.

Рецензент: д-р екон. наук, доцент Науково-дослідного центру
митної справи НДІ ФП УДФСУ Л.М. Федоришина